

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਇਹ ਲੇਖ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾਂਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ’ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

BHAI SAHIB BHAI RANDHIR SINGH JI

(1878-1961)

**Freedom fighter, Reformer, Scholar, Hero of Lahore conspiracy case and
First prisoner of Gurudwara reform movement.**

Books of bhai sahib are available at:

**Bhai Sahib Randhir Singh Trust
23-G Sarabha Nagar, Ludhiana
Panjab**

ਮੁੰਦਾਵਣੀ

ਇਸ ਪਦ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਅਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚਿ ਆਏ 'ਮੁਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚਿ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਲਗਾਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫਰਕ ਸਾਫ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਦਿਸਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੇ ਔਂਕੜ ਵਾਲੇ ਮੰਮੇ ਅੱਖਰ ਉਪਰ ਸਾਫ਼ ਟਿੱਪੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਬਿੰਦੀ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ 'ਮੁਦਾਵਣੀ' (ਦੂਜੇ) ਪਦ ਦੇ ਔਂਕੜ ਵਾਲੇ ਮੰਮੇ ਅੱਖਰ ਉਤੇ ਟਿੱਪੀ ਉੱਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ 'ਮੁਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਉਸ ਵਾਰ ਵਿਚਿ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਲੋਕ ਵਿਚਿ ਕੋਲੋ ਕੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਆਇਆ ਟਿੱਪੀ ਰਹਿਤ ਹੀ, ਯਥਾ:

ਏਹ ਮੁਦਾਵਣੀ ਕਿਉ ਵਿਚਹੁ ਕਢੀਐ ਸਦਾ ਰਖੀਐ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥

ਏਹ ਮੁਦਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈ ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥

(ਪੰਨਾ ੬੪੫)

ਇਸ ਪਦ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਬਣਤਰ ਨੂੰ (ਮੰਮੇ ਟਿੱਪੀ ਰਹਿਤ ਬਣਤਰ ਨੂੰ) ਸਾਫ਼ ਦੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥਈਏ (ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਰਸਿੱਧ ਭੂਸ਼ਨ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭੂਸ਼ਨ) ਕਿਉਂ ਮਨੋ ਮਨੀ ਅਤੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਇਸ ਪਦ ਨੂੰ ਮੰਮੇ ਟਿੱਪੀ ਸਹਿਤ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਨਾਲ ਰਲਗਡ ਕਰਕੇ ਇਕੋ ਬਣਤਰਾ ਜਾਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਹੜੇ ਗਿਆਨੀ ਜਨ ਲਗਾਮਾਤ੍ਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ ਓਹ ਤਾਂ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚਿ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲਗਾਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸ਼ਬਦਾਰਥੀਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਨ ਭੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਦਵਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਉਸੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚਿ ਵਹਿ ਤੁਰੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਮੁਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੇ ਨਾਲਿ ਹੀ ਖਲਤ ਮਲਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਟਿੱਪੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਦੇ ਅਰਥ ਨਿਖੜਵੇਂ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਦੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਪ੍ਰਿਥਮ ਐਡੀਸ਼ਨੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਚਿ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁੰਦਣ ਤੋਂ ਮੁੰਦਵਾਣੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸ ਕੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਏਥੇ ਮੋਹਰ ਲਗ ਗਈ। ਬਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਬਸ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਮੁੰਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਵੀਨ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚਿ 'ਰਾਗਮਾਲਾ' ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਕਰਿ ਇਸ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਨੂੰ 'ਮੁਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਦੇ ਥਾਉਂ ਅਰਥ ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ 'ਬੁਝਾਰਤ' (ਅੜਾਉਣੀ) ਕਰਨੇ ਨਿਰੇ ਮਨੋ ਮਨੀ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਖਿਆਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਓਹੀ ਇਹ ਮਨ ਘੜਤ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਦੀ ਮੁਢ ਕਾਢ (clear creation) 'ਮੁੰਦ' ਪਦ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ (ਮੁੰਦਤਾ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਹੈ। ਬੁਝਾਰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਕੈਸਾ? ਨਿਰੀ ਖਿੱਚ ਹੈ ਖਿੱਚ ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ। ਖਿੱਚੂਆਂ ਨੇ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਇਸ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਪਦ ਵਾਲੇ ਗੁਰਵਾਕ (ਸਲੋਕ) ਦੇ ਅਰਥ ਭੀ ਓਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਵਾਲੇ ਮੋਹਰ ਛਾਪੀ ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਦੋਹਾਂ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਰਚਨਾ ਵਿਚਿ ਹੀ ਕਿਤਨਾ ਫਰਕ ਹੈ। 'ਮੁੰਦਾਵਣੀ' ਵਾਲੇ ਗੁਰਵਾਕ (ਸਲੋਕ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਉਂ ਹੈ:

ਥਾਲੈ ਵਿਚਿ ਤੈ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਹਰਿ ਭੋਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੁ ॥
 ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਐ ਪਾਈਐ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥
 ਇਹੁ ਭੋਜਨੁ ਅਲਭੁ ਹੈ ਸੰਤਹੁ ਲਭੈ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥
 ਏਹੁ ਮੁਦਾਵਣੀ ਕਿਉ ਵਿਚਹੁ ਕਢੀਐ ਸਦਾ ਰਖੀਐ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥
 ਏਹੁ ਮੁਦਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈ ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਧੀ ਭਾਲਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਸੁ ਬੁਝਸੀ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘਾਲਿ ॥੧॥੮

(ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੪੫)

ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਭੋਜਨੁ (ਭਜਨ) ਰੂਪੀ ਤਤ ਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਸਤੂ ਤੈਸੀ (ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ) ਪਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ (ਭੁੰਚਿਆਂ) ਹੀ ਮਨੁਆ ਤ੍ਰਿਪਤੀਵਦਾ (ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਸੰਤਹੁ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ (ਭਜਨ ਰੂਪੀ) ਭੋਜਨ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ੀ ਦੀਖਿਆ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਭਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀ ਲਭਦਾ। ਇਹ ਸਦ ਸਦਾ ਸ਼ਾਦ ਕਰਨਹਾਰੀ ਅਹਿਲਾਦ ਮਈ ਮੁਦਾਵਣੀ (ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ) ਸਦਾ ਹਿਰਦੇ (ਉਰਿ) ਅੰਦਰਿ ਧਾਰੀ ਹੀ ਰਖੀਏ। ਸਦਾ ਇਸਦਾ ਭਜਨ ਕਰੀ ਹੀ ਜਾਈਏ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢੀਏ। ਭਾਵ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਭਜਨ (ਭੋਜਨ) ਮਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੁਦਾਵਣੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਕਢੀਏ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਅਹਿਲਾਦ, ਮੁਦਤਾ ਮਈ ਮੁਦਾਵਣੀ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਤਾਈਂ ਲੁਭਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਰੋਸਾਏ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਅਤੁੱਟ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਭਾਲ ਟੋਲ ਕੇ ਲੱਭ ਲਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਮਈ ਪਰਮ ਪਰਸਾਦੀ ਨਦਰ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੰਪੰਨ ਮੁਦਾਵਣੀ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਭਣੀ ਨਸੀਬ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਪਣੀ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਬੁਝਾਏ ਲਖਾਏ ਸੋਈ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਈ ਮੁਦਾਵਣੀ ਨੂੰ ਬੁਝਦਾ ਲਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਈ ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰਮਾਦੀ ਮੁਦਾਵਣੀ (ਗੁਰਦੀਖਿਆ) ਦੀ ਭਜਨ ਕਮਾਈ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਘਾਲਣਾ ਗੁਰਸਿਖ ਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨੇ ਇਹ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ ਹੈ ਤਿਸੇ ਨੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਦਰੋਂ ਹੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਕੈ।

‘ਥਾਲੈ’-ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਖਾਸ ਥਾਲ ਵਿਖੇ। ਥਾਲੇ ਵਿਖੇ। ‘ਥਾਲ’ ਦੀ ਇਕ ਲਾਂਵ ਤਾਂ ਖਾਸ ਥਾਲ ਦੀ ਬੋਧਕ ਹੈ ਦੂਜੀ ਲਾਂਵ ‘ਵਿਖੇ’ ਦੇ ਅਰਥ ਅਰਥਾਉਂਦੀ ਹੈ। ‘ਥਾਲੇ ਵਿਖੇ’ (ਖਾਸ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਥਾਲ ਵਿਖੇ)। ‘ਤੈ’ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠੀ ਗਿਆਨੀ ਅਰਥਈਏ ‘ਤੈ’ ਪਦ ਨੂੰ ‘ਤੈ’ ਕਰਕੇ ਪਾਠਾਵੰਦੇ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚਿ ਅਰਥਾਵੰਦੇ ਹਨ। ਤੱਤੇ ਦੇ ਪੈਰ ਰਾਰਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਕਿਤੇ ਭੀ ‘ਤੈ’ ਪਦ ਨੂੰ ‘ਤੈ’ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚਿ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ‘ਤੈ’ ਬਿੰਦੇ ਨਾਲਿ ਪਾਠ ਪਠਾਇਕੇ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੈਂ ਪਾਈ ਹੈ ਥਾਲੈ ਵਿਚਿ ਵਸਤੂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ‘ਪਈਓ’ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਦੇ ‘ਪਾਇਓ’ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵਸਤੂ ਪਈ ਹੈ (ਪਾਈ ਨਹੀਂ)। “ਹਰਿ ਭੋਜਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੁ॥” ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਨਹੀਂ। ਇਉਂ ਭੀ ‘ਤੈ’ ਅਰਥ ‘ਤੈ’, ਭਾਵ ‘ਤਿੰਨੇ’ ਦੇ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ। ‘ਭੋਜਨੁ’ ਤੇ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ’ ਅਤੇ

‘ਸਾਰੁ’ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਲਗੇ ਮਈ (ਰੂਪੀ) ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨੇ। ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਮਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਤੂ ਹੈ। ‘ਜਿਤੁ’ ਪਦ ‘ਤੈ ਵਸਤੂ’ (ਤਿਤ ਵਸਤੂ) ਦੇ ਝਰੋਖੜੇ ਵਿਚਿ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਹ (ਸਾ) ਵਸਤੂ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰਿ। ਇਹ ਵਸਤੂ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹੀ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਹੈ। ਇਸ ਵਸਤੂ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੀਵੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਭੋਜਨ ਰੂਪੀ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਦੇ ਭੁੰਚਨ ਕਰਿ ਮਨੁ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਸੰਤੋਖ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਸੱਚ ਵੀਚਾਰ ਮਈ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਸੁਆਦ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਨੰਦ ਅਹਿਲਾਦ ਮਈ ਮੁਦਤਾ (ਪਰਸੰਨਤਾ) ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਦਾਵਣੀ ਹੈ। ਮੁਦਤਾ ਆਵਣੀ, ਮੁਦਤਾ (ਪਰਸੰਨਤਾ) ਲਿਆਵਣੀ। ਜੋਤਿ ਰਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵਣੀ ਵਸਤੂ ਹੋਣ ਕਰਿ ਹੀ ਇਸ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਭਾਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰ ਭੋਜਨ ਬਿਚੱਖਣੀ ਵਸਤੂ ਸਦ ਸਦਾ ਲਈ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰਿ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਰਖਣੀ, ਵਸਾਈ ਰਖਣੀ, ਕਦੇ ਨਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਣੀ ਇਹ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੀ ਨਿੰਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮੁ ਹੈ। ਭਲਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉ ਨਿਰੀ ਬੁਝਾਰਤ ਪਾਉਣੀ ਦੱਸਣਾ ਕਿਧਰਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੜਾਉਣੀ ਆਖਣਾ ਕੇਹੜੀ ਗੁਰੂ ਬੀਚਾਰ (ਗੁਰਮਤਿ ਲਖਾਰ) ਹੈ? ਤਾਂ ਤੇ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਪਦ ਦੇ ‘ਬੁਝਾਰਤ’ ਯਾ ‘ਅੜਾਉਣੀ’ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਅਰਥਈਆਂ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਭੀ ਫੋਕੀ ਖੁਸ਼ਕ ਵਿਦਿਆ (dry philosophy) ਅਤੇ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਪਦ ਹੋਰ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲਿ ਖਲਤ ਮਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਮੰਮੇ ਔਂਕੜ ਉਪਰਲੀ ਟਿੱਪੀ ਵਾਲਾ ਪਦ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਟਿੱਪੀ ਰਹਿਤ ਮੰਮੇ ਵਾਲੀ ਮੁਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਪਦ ਹੈ। ਇਹ ਭੇਦ (ਤਫੱਰਕਾ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਗਾਂਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣਾਉਂਦਾ (ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ) ਹੈ।

ਹੁਣ ਲਓ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਵਾਲੇ ਛੇਕੜਲੇ ਗੁਰਵਾਕ ਨੂੰ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:

ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੂ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਅਧਾਰੋ ॥
 ਜੇ ਕੇ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੇ ਭੁੰਚੈ ਤਿਸਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੋ ॥
 ਏਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਖੁ ਉਰਿਧਾਰੋ ॥
 ਤਮ ਸੰਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੋ ॥੧॥

(ਮੁਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੧੪੨੯)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਅੰਦਰਿ ਵਾਰਿ ਕਿਸੇ ਭੀ ਤੁਕ ਵਿਖੇ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਯਾ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ’ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਹੈਡਿੰਗ ਤੇ ‘ਮੁਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫’ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਾਫ਼ ਅਭਿਪਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁੰਦੀ ਗਈ, ਸਮਾਪਿਤ ਹੋ ਗਈ, ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਗ ਗਈ। ਏਦੂੰ ਅਗੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ। ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਵ ਸਿੱਟਾ ਨਾ ਹੀ ਹੈਡਿੰਗ ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬੁਝਾਇਕ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਿੱਟਾ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਣਤਾਸੀ ਤਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪੀ ਥਾਲ ਵਿਖੇ ਸਮੱਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਜੋ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕੁੱਜੇ ਵਿਚਿ ਲਿਆਉਣ ਵਤ ਦਰਸਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ ਭਾਵ ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤਾਸ ਥਾਲ ਅੰਦਰਿ ਇਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹੀ ਆਕ੍ਰਮਣ ਕਲਾ ਲਖਾਇਕ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ (੧) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਸਤੁ ਪਦਾਰਥ। (੨) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਮਈ ਸੱਚਾ ਸੰਤੋਖ, ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੇ ਭੁੰਚਿਆਂ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ ਕੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। (੩) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਦੀ ਅਭੁੱਟ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਹੀ ਸੱਚੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਮੱਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਇਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸੁਖਸਾਰ ਰੂਪੀ ਵਿਸਥਾਰ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਤੁਕ “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ” ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਥਾਲ ਵਿਖੇ ਠਾਕੁਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹੀ ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਰਪੁਰ ਲੀਣਾ ਹੈ)। ਹੋਰ ਦੂਜੀ ਵਸਤੂ ਕਾਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹੀ ਸਤੁ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਈ ਸੱਚੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ (ਸੰਤੋਖ) ਦਾ ਮੂਜਬ ਅਤੇ ਮੂਜਦ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਵੀਚਾਰ ਸਮੱਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ। ਇਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਦੀਆਂ ਸੁਫਲ ਫਲੀਆਂ ਫੁਲੀਆਂ ਫੁਲਾਈਆਂ ਸਾਖਤਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਤ, ਸੰਤੋਖ, ਵੀਚਾਰ ਮਈ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਮਹਿਜ਼ ਇਖਲਾਕੀ ਕੋਡ (moral code) ਵਿਚਿ ਗਿਣੇ ਮਿਣੇ ਆਚਾਰਕ ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਗੁਣ ਨਹੀਂ। ਏਹ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਦਾਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਇਕੋ ਇਕ ਪਰਮਾਰਥੀ ਵਥ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਿਧਰੋਂ ਭੀ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰੀ ਆਨਮਤ ਦੇ ਅਧਿਆਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਦਾਰਥ (ਵਸਤੂ) ਨੂੰ (ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ) ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲਖ ਕੇ ਦੰਮ ਬਦੰਮ ਭੁੰਚਦਾ (ਛਕਦਾ) ਹੈ, ਛਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (‘ਜੇ ਕੋ ਖਾਵੈ’-ਜੇ ਕੋਈ ਭੀ ਮੁਖ ਵਿਚਿ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਉਸ ਦਾ ਭੁੰਚਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰੂਪੀ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਛਕਦਾ ਹੈ), ਤਿਸੇ ਦਾ ਹੀ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੂੰਹ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖ ਵਿਚਿ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਗਟਾਕ ਰਸ ਭੁੰਚਿਆਂ ਹੀ ਉਧਾਰ (ਸੱਚਾ ਕਲਿਆਣਕ ਉਧਾਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸਚੇ ਰਹੇ (ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਮੱਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਦਰਸਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ) ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਸੱਚਾ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਦੇ ਪਾਰਸ ਰਸਾਇਣ ਪਾਰਸ ਕਰਿ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚਿ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਜਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਦਰਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਖਿਅਤ ਪਰਸਾਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਮੇਹਰ ਦੁਆਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚਿ ਉਹੀ ਗੁਰਮੁਖ (ਸੱਚਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿੱਖ) ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ (ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ) ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮੁਖ ਵਿਚਿ ਪਾ ਕੇ ਫੇਰ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਦਾ ਭੁੰਚਦਾ (ਚੁੰਘਦਾ) ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। “ਜੇ ਕੋ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੋ ਭੁੰਚੈ” ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਮਈ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਤੁਕ-“ਇਹ ਵਸਤੂ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਖੁ ਉਰਿਧਾਰੋ॥”-ਇਹ ਪਰਮ ਬਿਸਮਾਦ ਅਹਿਲਾਦ ਅਨੰਦ ਰਹੱਸ ਰਸਾਇਣੀ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ’ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਇਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗਟਾਕ ਰਸਾਂ ਆਤਮ ਰਸਾਂ ਵਿਚਿ ਭੁੰਚਿ ਹੋਈ ਫੇਰ ਕਦੇ ਤਜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰਿ ਹੀ ਧਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਤਮ ਸੰਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੋ॥

ਇਸ ਬਿਧਿ ਇਹ ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਧ ਕੂਪ ਸਾਰਖਾ ਭਵ ਸਾਗਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀ

ਲਗਿਆਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿਚਿ ਜੁਟਿਆਂ) ਹੀ ਤਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਕਮਾਈ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਗਗਨ ਪਾਤਾਲੀਂ ਖੰਡੀਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀਂ ਇਕੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਸੱਚੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਵਿਚਿ ਜੁਟਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲਿ ਜੁੜਨਾ ਹੀ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੁਸਤਕ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਊਜ)।

ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਅੰਦਰ ‘ਵਸਤੂ’ ਪਦ ਬਹੁ-ਵਚਨ ਨਾਂਵ (plural noun) ਹੈ, ਵਸਤੂਆ ਦਾ ਅਰਥਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ “ਇਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ” ‘ਵਸਤੁ’ ਪਦ (singular noun) ਇਕ-ਵਚਨ ਨਾਂਵ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚਿ ‘ਪਈਓਂ’ ਪਦ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਉੜੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਬਿੰਦਾ ਭੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁ-ਵਚਨਕ ਕਿਰਿਆ (plural verb) ਦਾ ਜਾਣਾਇਕ ਹੈ- ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚਿ ਆਏ ‘ਪਇਓ’ ਪਦ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਉੜੇ ਨੂੰ ਬਿੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਤਾਂਹੀ ਇਹ ਇਕ-ਵਚਨਕ ਕਿਰਿਆ (singular verb) ਜਾਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ‘ਪਈਓ’ ਅਤੇ ‘ਪਇਓ’ ਪਾਠ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹਨ। ‘ਪਾਈਓ’ ਤੇ ‘ਪਾਇਓ’ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ। ਇਉਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚਿ ਫ਼ਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਸੁਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਹੋਰ ਹੈ। ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ’ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਪਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ‘ਪਇਓ’ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਭ ਸਮਾਪਤੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਵਜੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਆਦਿ ਵਿਚਿ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਹੀ ਅੰਤ ਪਰ ਧੰਨਵਾਦ ਅਲਾਪਨੀ ਇਹ ਸਲੋਕ ਹੈ:

ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੇ ਨਾਹੀ ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ ਕੀਤੇਈ ॥

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਜਿਸ ਜੋਗਾ ਜਿਸ ਲਾਇਕ ਤੈਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਸਮਰਥਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ। ‘ਮੈਨੋ’-ਮੋਕਉ, ਮੈਨੂੰ। ‘ਕੀਤੇਈ’-ਕਰਿ ਦਿਤਾ ਹੈ। ‘ਜੋਗੁ’-ਸਮਰਥ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੈਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇਰੀ ਦਾ ਮੈਥੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਕੇ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ ॥

ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਵਿਚਿ ਕੋਈ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀਂ। ‘ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ’ ਦੇ ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਾਂਵ ‘ਵਿਚਿ’ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਜੋਗ (ਸਮਰਥ) ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮੇਹਰ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ‘ਕੋ’-ਕੋਈ। ਏਥੇ ‘ਨੂੰ’ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ। ‘ਨੂੰ’ ਦੇ ਅਰਥ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ‘ਕਉ’ ਪਦ ਸਬੰਧਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚਿ (as a preposition) ਸੁਤੇ (ਅਚਾਨਕ) ਹੈ।

ਤਰਸੁ ਪਇਆ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਜਣੁ ਮਿਲਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੪੨੯)

ਤੇਰਾ ਖਾਸ ਅਪਾਰ ਤਰਸੁ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਨਦਰ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪੀ ਸੱਚਾ ਸੱਜਣ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਾਨੂੰ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਹ ਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਰਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੀ ਰਹੀਏ ਤਦ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੁਆਰਾ (ਮਿਲੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ) ਤਨ ਮਨ ਭੀ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰੈ ਤਬ ਜੀਵਨੁ ਪਾਈਐ ਬਿਨਤੀ ਨਾਨਕ ਇਹ ਸਾਰੈ॥

(ਪੰਨਾ ੧੨੧੪)

‘ਤਰਸੁ’-ਪੁਲਿੰਗ ਨਾਂਵ ਇਕ-ਵਚਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੱਸੇ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਹੈ। ‘ਮਿਹਰਾਮਤਿ’-ਇਸਤ੍ਰੀ-ਲਿੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਤੱਤੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਹੈ। ‘ਸਤਿਗੁਰੁ’ ਦੇ ਰਾਰੇ ਤੇ ‘ਸਜਣੁ’ ਦੇ ਣਾਣੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਔਂਕੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੱਜਣ। ‘ਨਾਮੁ’ ਦੇ ਮੰਮੇ ਦਾ ਔਂਕੜ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਨਾਮੁ’-ਖਾਸ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਹੈ। ‘ਮਿਲੈ’-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦੇ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ‘ਤਨੁ ਮਨੁ’-ਨਾਮ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪਾਰਸ ਕਮਾਈ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਹਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦਾ ਤਨ ਭੀ ਤੇ ਮਨ ਭੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹਰਾ ਭਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ‘ਤਨੁ ਮਨੁ’ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਹਾਰੇ ਜਨ ਦਾ ਖਸੂਸੀਅਤ ਕਰਕੇ ਤਨ ਮਨ ਥਵਿੰਦਾ ਹੈ। ‘ਤਨੁ ਮਨੁ’ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਹਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦਾ ਨ ਸਿਰਫ ਮਨ ਹੀ ਹਰਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਤਨ ਭੀ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

